

SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ

Wejście do siedziby Senatu

Pamiątkowy medalion Senatu III Rzeczypospolitej

Senat składa się ze 100 senatorów wybieranych na cztery lata. Okres ten nazywa się kadencją. Kadencja Senatu rozpoczyna się i upływa wraz z kadencją Sejmu.

Senatorowie wybierani są w wyborach:

- powszechnych (głosować może każdy obywatel polski, który ukończył 18 lat – tzn., że ma czynne prawo wyborcze, a prawo zostania wybranym przysługuje każdemu obywatelowi, który ukończył 30 lat – bierne prawo wyborcze),
- bezpośrednich (obywatele sami, bez pośredników, wybierają senatorów – wybory jednostopniowe),
- w głosowaniu tajnym (jedynie sam głosujący wie, na kogo głosował),
- zgodnie z zasadą większości – senatorem zostaje ten kandydat, na którego głosowało najwięcej osób w danym okręgu wyborczym (okręgiem wyborczym jest część województwa).

Nie można kandydować jednocześnie do Sejmu i Senatu. Wybory odbywają się w dniu wolnym od pracy, wyznaczonym przez prezydenta.

Sprawowanie mandatu senatorskiego oznacza, że ktoś został upoważniony przez wyborców (dostał ich pełnomocnictwo) do pełnienia takiej funkcji.

Senat sprawuje, obok Sejmu, władzę ustawodawczą, tzn. uczestniczy w procesie powstawania ustaw – najważniejszych przepisów regulujących życie obywateli:

- rozpatruje ustawy uchwalone przez Sejm, mając prawo je odrzucić, zaakceptować lub wnieść do nich poprawki,
- ma inicjatywę ustawodawczą, tzn. może wnieść własny projekt ustawy do Sejmu.

Senat powołuje i odwołuje niektórych, szczególnie ważnych urzędników państwowych (np. Rzecznika Praw Obywatelskich).

Senat wraz z Sejmem tworzy Zgromadzenie Narodowe, które np. jest obecne przy składaniu przysięgi przez prezydenta.

Senat wyraża zgodę na zarządzenie przez prezydenta ogólnokrajowego referendum (głosowania wszystkich obywateli w szczególnie ważnej sprawie).

Gmach Senatu – widok od strony parku
Marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego

ORGANIZACJA PRACY SENATU

Na czele Senatu stoi marszałek, wybrany przez senatorów na pierwszym posiedzeniu. Reprezentuje on Senat, ponadto ma wiele obowiązków, między innymi przewodniczy obradom Senatu; pomagają mu w tym wicemarszałkowie.

Marszałek wraz z wicemarszałkami tworzą Prezydium, które czuwa nad sprawną pracą Senatu. Senatorowie organizują się w kluby i koła, skupiające członków o podobnych poglądach politycznych.

Podstawowe prace Senatu toczą się w komisjach. Każda ustawa uchwalona przez Sejm oraz senackie projekty ustaw rozpatrywane są w odpowiednich tematycznie komisjach (np. Komisji Nauki, Edukacji i Sportu).

Senatorowie należący do danej komisji przygotowują sprawozdanie dotyczące ustawy uchwalonej przez Sejm, tzn. określają, czy konkretną ustawę uważają za dobrą, czy też wymaga ona poprawienia. Komisje mogą być stałe lub nadzwyczajne (okresowo powołane do pracy nad rozwiązaniem określonych problemów). Komisje składają się z kilku do kilkunastu członków.

Posiedzenie senackiej komisji

*Orzeł z laski Władysława Ostrowskiego,
marszałka Izby Poselskiej Sejmu Królestwa Polskiego w 1831 r.*

Uczestnictwo w pracach przynajmniej jednej komisji jest dla senatora obowiązkiem. Komisje, oprócz rozpatrywania ustaw przesłanych z Sejmu, mogą opracowywać własne projekty ustaw oraz zajmować się innymi bieżącymi problemami związanymi z zakresem ich kompetencji. Na posiedzenia komisji zapraszani bywają członkowie rządu, przedstawiciele administracji państwowej, eksperci i reprezentanci różnych środowisk zaangażowanych w daną sprawę.

Obrady komisji, podobnie jak obrady Senatu, są jawne (każdy ma prawo im się przysłuchiwać), chyba że w szczególnych przypadkach zarządzona zostanie tajność obrad. Czasami komisje obradują wspólnie, np. w trakcie przerwy w obradach Senatu, kiedy ustosunkowują się do poprawek do ustawy zgłoszonych w trakcie posiedzenia.

*Sala obrad
w czasie
posiedzenia Senatu*

P ROCES LEGISLACYJNY

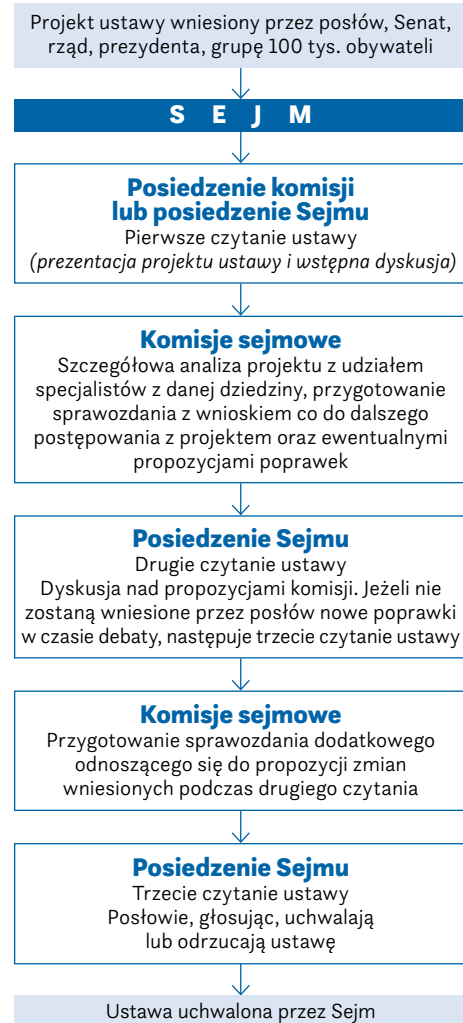
Najważniejszym zadaniem Senatu jest stanowienie prawa czyli uchwalanie ustaw.

Ustawy są tworzone podczas procesu legislacyjnego, tzn. kolejnych etapów prac nad projektem ustawy aż do ostatecznego jej uchwalenia.

Sposób postępowania z projektem określają Konstytucja RP oraz Regulaminy Sejmu i Senatu.

Projekt ustawy może zmieniać obowiązujące prawo (nowelizować je) lub stanowić propozycję całości nowej ustawy.

Wnioskodawca oprócz projektu musi przedstawić uzasadnienie konieczności uchwalenia ustawy oraz oświadczenie, czy jest ona zgodna z prawem Unii Europejskiej.

Godło Rzeczypospolitej Polskiej

Marszałek Senatu RP Tomasz Grodzki
podczas posiedzenia Senatu

Najważniejszym obowiązkiem senatora jest jego obecność i czynny udział w posiedzeniach Senatu i komisji senackich – jeśli narusza on ten obowiązek, to obniża się jego wynagrodzenie (uposażenie senatorskie). W czasie posiedzenia senator może zabierać głos w debacie, zgłaszać wnioski i poprawki do ustaw. Senator ma prawo do przedstawienia w imieniu grupy przynajmniej 10 senatorów projektu ustawy. Senator kontaktuje się z wyborcami w czasie swoich dyżurów w biurze senatorskim, zapoznaje się z ich opiniami, może wystąpić z interwencją w sprawie zgłoszonej przez obywatela, ma też prawo żądać informacji lub wyjaśnień od wszelkich instytucji państwowych i samorządowych. Senatorsa chroni immunitet, czyli specjalne prawo gwarantujące mu niezależność w pracy parlamentarnej; senatora nie można pociągnąć do odpowiedzialności karnej bez jego zgody lub zgody Senatu, bez zgody Senatu nie można go też aresztować. Pełnienie funkcji parlamentarzysty narzuca pewne ograniczenia co do wykonywanego zawodu, nie może nim być np. prezes Narodowego Banku Polskiego lub Najwyższej Izby Kontroli, ambasador, sędzia, radny, urzędnik administracji rządowej lub samorządowej.

W czasie pełnienia swej funkcji senator ma prawo, będąc stale zatrudnionym w swoim miejscu pracy, korzystać z długotrwałego urlopu (nie otrzymuje wtedy pensji od swojego pracodawcy). Staje się wówczas senatorem zawodowym i otrzymuje uposażenie równe wynagrodzeniu wiceministra. Nie wolno mu zarabiać pieniędzy, korzystając z majątku państwowego lub samorządowego (pod groźbą pozbawienia mandatu parlamentarzysty i postawienia przed Trybunałem Stanu, tzn. szczególnym sądem, przed którym odpowiadają wyjątkowo ważne w państwie osoby). Senator co roku składa oświadczenie zawierające informacje na temat swojej sytuacji majątkowej.

Wszyscy senatorowie dostają comiesięczne diety na pokrycie kosztów związanych z pełnieniem swej funkcji, a przewodniczący i zastępcy przewodniczących komisji senackich – dodatkowe uposażenie. Inne przywileje senatorów to bezpłatne przejazdy, noclegi w Hotelu Poselskim.

Kancelaria Senatu pomaga senatorom w sprawowaniu mandatu (przygotowywanie opracowań, porad prawnych itp., organizowanie i finansowanie pracy biur senatorskich); kieruje nią szef kancelarii w randze ministra.

Metalowy znaczek senatorski

Spotkanie z dziećmi
w Senacie

INICJATYWY USTAWODAWCZE SENATU

Od 1989 roku Senat RP wniósł wiele bardzo ważnych projektów ustaw, które stały się obowiązującym prawem. Część z nich dotyczyła reformy systemu sprawowania władzy lokalnej, tzn. powołania samorządu terytorialnego opartego na podstawowej jednostce – gminie. Niektóre ustawy odnosiły się do sytuacji osób prześladowanych za działalność na rzecz Państwa Polskiego w czasie wojny i w okresie późniejszym oraz do ścigania zbrodni stalinowskich. Kilka ustaw dotyczyło oświaty i wychowania oraz pozycji dziecka w polskim prawie. Szczególne znaczenie miały projekty ustaw regulujące sprawy Polaków zamieszkałych za granicą. Podsumowując – Senat przedstawił ponad 410 projektów ustaw, odnosząc się do bardzo różnych spraw. Ponad 250 z nich zostało uchwalonych przez Sejm.

Posiedzenie Senatu
– głosowanie

SENAT I POLONIA

Orzeł Senatu III Rzeczypospolitej

Wizyta dzieci
z Kresów Wschodnich

Szczególnym zadaniem Senatu jest opieka nad Polonią, czyli Polakami stale mieszkającymi poza granicami Polski. Senat kontynuuje międzywojenne tradycje, kiedy to przykładano wielką wagę do problemu emigracji i spraw związanych z Polakami za granicą. Celem obecnych działań Senatu jest wzmacnianie więzi z krajem (szczególnie Polaków ze Wschodu), rozwijanie organizacji oświatowo-kulturalnych na obczyźnie, promocja kultury polskiej, ochrona dorobku, historii i tradycji za granicą, upowszechnianie języka polskiego, wspieranie inicjatyw na rzecz Polonii i ważnych wydarzeń z jej udziałem. Każdego roku Izba gości młodzież polonijną i patronuje różnym programom do niej adresowanym. Senatorowie spotykają się z przedstawicielami organizacji polonijnych z całego świata, a także dziennikarzami mediów polonijnych zarówno z Europy Zachodniej i Ameryki, jak i ze Wschodu, np. z Kazachstanu czy Rosji. Sprawami Polonii zajmuje się bezpośrednio marszałek Senatu, Prezydium oraz Komisja Spraw Emigracji i Łączności z Polakami za Granicą. Bardzo ważne okazały się inicjatywy ustawodawcze Senatu dotyczące praw Polaków pozostających za granicą: repatriacji (powrotu do kraju), udziału w wyborach prezydenckich, ustanowienia 2 maja Dniem Polonii. Odbywają się także posiedzenia Senatu w całości poświęcone problemom Polaków za granicą z udziałem przedstawicieli środowisk polonijnych.

Na przestrzeni lat rola, kompetencje i skład Senatu ulegały zmianom w zależności od sytuacji historycznej Polski.

Senat ma w Polsce, tak jak i Sejm, 550-letnią tradycję. Wywodzi się z Rady Królewskiej. Od końca XV wieku obie izby obradowały jednocześnie, ale oddzielnie na zjazdach generalnych, tworząc Sejm składający się z króla, Senatu i Izby Poselskiej. W Senacie zasiadali świeccy i kościelni dostojnicy mianowani dożywotnio przez króla. Obradom przewodniczył król za pośrednictwem marszałka wielkiego koronnego. Podczas bezkrólewia króla zastępował najważniejszy senator (prezes Senatu), którym był prymas Polski. Senat zajmował się ustawodawstwem i polityką zagraniczną kraju. W XVI w. wzrastała rola Senatu: król mógł podejmować decyzje dotyczące Polski tylko za zgodą senatorów, Senat miał prawo weta wobec ustaw uchwalonych przez Izbę Poselską. Posiedzenia obu izb odbywały się w Warszawie w oddzielnych salach Zamku Królewskiego.

Zwyczajowo co trzecie obrady miały toczyć się w Grodnie, ale często odstępowano od tej zasady. Konstytucja 3 maja 1791 r. pomniejszyła znaczenie Senatu – utracił on prawo do inicjatywy ustawodawczej, ograniczono też jego prawo weta, a w kilka lat później ustanowiono wspólne obrady Senatu i Izby Poselskiej.

W czasie rozbiorów Senat miał mocno okrojone uprawnienia, a po upadku powstania listopadowego – w 1831 r. przestał istnieć.

Laska
marszałka
Senatu RP

Po odzyskaniu niepodległości, na mocy konstytucji marcowej z 1921 roku Senat został wskrzeszony w 1922 roku. W okresie międzywojennym wybierany był pięciokrotnie. W tym czasie miał dosyć ograniczone uprawnienia, np. nie miał prawa do inicjatywy ustawodawczej, rozpatrywał natomiast uchwalone przez Sejm ustawy.

Posiedzenia obu izb nie mogły odbywać się w Zamku Królewskim, gdyż władze rosyjskie gruntownie przebudowały używane wcześniej pomieszczenia, przystosowano więc budynki wybudowanego na skarpie wiślanej Instytutu Szlacheckiego (na tym terenie parlament ma swoją siedzibę do dziś). Senat obradował na przemian z Sejmem w sali przerobionej z jadalni Instytutu, a po dobudowaniu nowej, służącej do dziś sali obrad Sejmu, przejął ją na wyłączny użytek. Szczególną rolą ówczesnego Senatu było opiekowanie się polską emigracją i Polonią. Ostatnie posiedzenie Senatu II RP odbywało się we wrześniu 1939 roku, gdy na Warszawę spadały już niemieckie bomby. Po drugiej wojnie światowej Senat zniesiono na podstawie sfałszowanych wyników referendum w 1946 roku. Ponownie został wybrany w pierwszych wolnych, po okresie rządów komunistycznych, wyborach 4 czerwca 1989 roku. Od tego czasu Senat wybierany był dziesięciokrotnie.

Ponieważ we wzniesionym w latach pięćdziesiątych kompleksie budynków sejmowych nie przewidziano miejsca dla drugiej izby parlamentu, Senat dzielił początkowo salę obrad z Sejmem, następnie obradował w Sali Kolumnowej Sejmu. Obecnie pracuje we własnej sali, w oddanym na potrzeby Senatu wschodnim skrzydle gmachów. Wyjątkową tradycją polskiego parlamentu jest zwyczaj używania przez prowadzącego obrady laski marszałkowskiej. Począwszy od XV w. laska służyła najpierw do uciszania zbyt krewkich mówców i zaprowadzania porządku na sali, a obecnie jest symbolem godności marszałka, który trzykrotnym uderzeniem w podłogę zaczyna i kończy posiedzenie.

Niemal równie starym zwyczajem jest spisywanie przebiegu obrad izb oraz treści uchwalonych ustaw (nazywanych w staropolszczyźnie konstytucjami). Notatki te nazywane były diariuszami. W okresie dwudziestolecia międzywojennego diariusze przekształciły się w skrócone relacje z prac i wydarzeń parlamentarnych. Bardzo dokładne i dosłowne zapisy całości obrad, obecnie nazywane sprawozdaniami stenograficznymi, stanowią urzędowy, ogólnodostępny rejestr pracy parlamentu.

Gdyby po lekturze naszego folderu zechcieli Państwo lepiej poznać pracę Senatu, zwiedzić budynki parlamentarne, zadać dodatkowe pytania – prosimy o skontaktowanie się z nami.

Kancelaria Senatu RP
ul. Wiejska 6/8, 00-902 Warszawa
tel. (22) 694 92 84, fax (22) 694 92 65

www.senat.gov.pl
www.facebook.com/SenatRP
e-mail: kontakt@senat.gov.pl

Goście odwiedzający Senat

Opracowanie: *Anna Jaguścik*

Fotografie: *Sławomir Borek, Katarzyna Czerwińska, Michał Józefaciuk, Michał Koziczyński, Marta Marchlewska, Stanisław Michta, Adam Wełnicki, Jarosław Zawadzki, Teresa Żółtowska-Huszcza*

oraz ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu i PAN – Biblioteki Kórnickiej, Archiwum Senatu

Projekt graficzny: *Monika Łęczyńska*